

І.А. Юхименко-Назарук, к.е.н., доц.

Житомирський державний технологічний університет

АНАЛІЗ ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕАТИВНОГО ОБЛІКУ

Обґрунтовано необхідність проведення досліджень у напрямку пошуку шляхів удосконалення креативного обліку. Проаналізовано існуючі підходи дослідників до усунення негативних наслідків креативного обліку. Виокремлено і проаналізовано чотири основні групи підходів дослідників до удосконалення креативного обліку. Виокремлено спільні та відмінні риси пропозицій дослідників до удосконалення креативного обліку. Обґрунтовано причини неможливості використання етичного підходу щодо удосконалення креативного обліку в Україні в умовах сьогодення. Обґрунтовано необхідність удосконалення процедурних аспектів здійснення креативного обліку на основі застосування концепції правдивого і справедливого представлення. Розроблено класифікацію підходів до побудови облікової методології в контексті використання креативного обліку. Виокремлено основні положення концепції правдивого і справедливого відображення, використання якої забезпечує адекватне зображення економічної реальності підприємства у фінансовій звітності.

***Ключові слова:** креативний облік; облікова політика; професійне судження бухгалтера.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Розвиток бухгалтерського обліку в Україні під впливом гармонізації національних облікових систем протягом двох останніх десятиліть зазнав значних змін. Теоретико-методологічні напрацювання вчених радянського періоду переважно неспроможні обґрунтувати особливості функціонування чинної облікової системи, а сучасні науковці не встигають ідентифікувати ключові фактори її розвитку, внаслідок ускладнення зовнішнього середовища та глобалізації економіки.

Незважаючи на значну увагу з боку вітчизняних дослідників до проблем застосування креативного обліку в діяльності підприємств, на сьогодні відсутнє комплексне обґрунтування можливих шляхів його удосконалення в напрямку усунення негативних наслідків його використання. Існування такої ситуації зумовлює необхідність пошуку можливих варіантів для обмеження креативного обліку, із

врахуванням сучасного рівня розвитку системи облікового регулювання в Україні та розвитку бухгалтерської субкультури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сутності креативного обліку та його впливу на показники фінансової звітності підприємств приділяли увагу вітчизняні дослідники, зокрема: О.В. Амеліна, Б.І. Валуєв, Л.В. Гнилицька, С.Ф. Голов, І.В. Жолнер, О.В. Кантаєва, Г.Г. Кірейцев, Н.А. Канцедал, М.А. Кравченко, С.А. Кузнецова, М.В. Куцинська, С.Ф. Легенчук, З.Ю. Мельник, З.В. Мокринська, О.Г. Пономаренко, М.С. Пушкар, Т.М. Сторожук, І.В. Чалий та інші.

Формулювання цілей статті. Основним завданням статті є аналіз існуючих підходів до удосконалення креативного обліку та формування рекомендацій з усунення негативних наслідків його застосування в діяльності вітчизняних підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Здійснивши аналіз існуючих підходів дослідників до усунення негативних наслідків застосування креативного обліку на підприємствах, та узагальнивши їх у контексті визначених елементів системи формування облікової інформації, із використанням креативного обліку, було виокремлено чотири основні групи таких підходів (рис. 1).

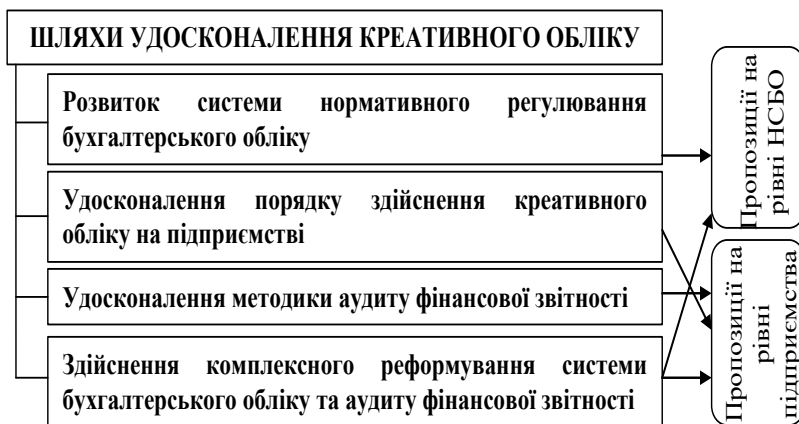

Рис. 1. Існуючі підходи дослідників до усунення негативних наслідків креативного обліку

Всі існуючі пропозиції за кожним із визначених підходів (рис. 1) можна об'єднати у два основні блоки. До першого блоку належать

пропозиції з удосконалення креативного обліку на рівні суб'єктів регулювання національної системи бухгалтерського обліку (урядові та міжнародні установи, професійні бухгалтерські організації тощо). До другого блоку належать пропозиції, що можуть бути реалізовані в діяльності конкретного підприємства, а можливість їх запровадження залежить від його керівництва (посилення етичної відповідальності бухгалтерів, запровадження служби внутрішнього аудиту тощо).

Представники *першої групи* для усунення негативного впливу застосування креативного обліку наголошують на необхідності удосконалення чинної системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку, зокрема, формування таких облікових правил, що дозволили б усунути будь-яку можливість застосування креативних практик. Так, Д.С. Герай та Д.Е. Балачіу зазначають, що практика креативного обліку не зникне, якщо не будуть усунуті причини його виникнення. Тому, маючи прагнення обмежити використання креативного обліку, реформатори існуючої системи обліку повинні враховувати обставини, які спричиняють його здійснення під пильним наглядом [15, с. 41]. Для повного усунення креативного обліку, як окремого явища облікової практики, необхідно здійснити кардинальне реформування існуючої системи облікових стандартів шляхом вилучення всіх можливих альтернатив облікового відображення та облікової оцінки. З одного боку, це дозволить значно обмежити простір для «креативних маневрів», роблячи облік більш одноманітним, однак, з іншого боку, значно зменшить корисність бухгалтерської звітності для її користувачів, оскільки не дозволить підприємствам адекватно реагувати на існуючі особливості господарської діяльності через відсутність або обмеженість альтернатив.

На сьогодні більшість дослідників переважно схиляється до часткового усунення можливості застосування креативного обліку шляхом запровадження нормативних обмежень можливих зловживань. Зокрема, як зазначають проф. О.Амат, Дж.Блейк і Дж.Доудс, для обмеження можливостей креативного обліку регулюючий орган має здійснити такі дії: 1) скоротити вибір методів обліку; 2) скоротити сферу облікових оцінок; 3) застосовувати принцип превалювання сутності над формою для штучних операцій; 4) вимагати переоцінки для справжніх операцій, час здійснення яких відстрочено керівництвом [11]. Проте, які саме облікові альтернативи мають бути скорочені, і як це вплине на корисність фінансової звітності для її користувачів, автори не зазначають.

На думку Р.Л. Молдован, С.А. Акхім та К.Боат-Аврам найбільш важливу роль у забезпеченні прозорості та достовірності фінансової звітності при здійсненні креативного обліку має дотримання принципу послідовності, що є одним із найефективніших засобів контролю [16, с. 59]. Це пов'язано із тим, що дотримання / недотримання даного принципу є сигнальним засобом для користувачів фінансової звітності, оскільки, переважно, раптова або регулярна зміна методів та способів ведення обліку, щодо конкретних об'єктів або операцій, засвідчує здійснення креативних маніпуляцій. Тому законодавче закріплення дотримання даного принципу та встановлення більш жорстких критеріїв, щодо можливості зміни раніше обраних методів або способів, є одним із шляхів удосконалення чинної системи бухгалтерського обліку, в основі якої закладено систему облікових стандартів, що передбачає необхідність здійснення професійних суджень.

Про необхідність внесення змін в облікові стандарти, що забороняють використання альтернативних методів обліку, також зазначає Ю.В. Швір [10, с. 75–76], про що також наголошує значна кількість вітчизняних дослідників, які пропонують шляхи удосконалення облікової політики та зменшення її негативного впливу на достовірність облікових даних (Т.В. Барановська [1, с. 18], О.М. Петрук [6, с. 312–313], Л.В. Чижевська [9, с. 68] та ін.).

Представники *другої групи* при вирішенні проблем застосування креативного обліку основний акцент роблять не на повному усуненні даного напрямку облікової науки або його обмеженні, а на удосконаленні процедурних аспектів його здійснення, що мають базуватися на етичних засадах.

Застосування бухгалтерської етики, як інструменту усунення маніпуляцій і зловживань при здійсненні креативного обліку, передбачає необхідність розвитку цінностей і чеснот, якими має керуватися суб'єкт організації та ведення обліку в процесі здійснення своєї професійної діяльності. Оскільки зорієнтованість на бухгалтерські цінності надає таким суб'єктам стимули діяти певним чином, а чесноти окреслюють їх можливості та заборони, то у поєднанні один з одним створюються передумови для протистояння негативному впливу зовнішнього середовища, дозволяючи приймати моральні професійні судження.

На думку румунських дослідників В.Ушурелу, А.Марін, А.Данаїла та Д.Логін, для того, щоб бухгалтерський облік був етичним, він має не лише провадитися із дотриманням певних правил або законів, а враховувати процес інтерпретації глибинних мотивів і теорій. Зокрема,

для того, щоб бути по-справжньому етичним, професійний бухгалтер має знати, чому певні його вчинки є гарними, а інші – поганими [19, с. 355]. Для розмежування гарних і поганих вчинків, бухгалтери мають керуватися професійними обліковими цінностями, що мають здобуватися під час отримання освіти і забезпечуватимуть етичну і моральну поведінку в процесі реалізації облікової політики підприємства.

Представники *третьої групи* ігнорують можливість вирішення проблеми здійснення маніпуляцій за допомогою креативного обліку в межах чинної системи бухгалтерського обліку, обґрунтовуючи це зацікавленістю суб'єктів розробки системи облікових стандартів та суб'єктів реалізації бухгалтерських професійних суджень в отриманні «правильних» показників бухгалтерської звітності. Роль кожного із двох зазначених вище суб'єктів при реалізації креативного обліку детально обґрунтовують агентська теорія та позитивна теорія бухгалтерського обліку.

Як зазначає проф. Л.В. Гнилицька, дослідницький ракурс при вирішенні проблеми застосування креативного обліку має бути спрямований у площину безпосередніх користувачів інформації, яким необхідно розробляти внутрішні механізми перевірки достовірності фінансової звітності потенційних партнерів та інших контрагентів [2, с. 10], що також зазначає І.Чалий, на думку якого на шляху застосування технік креативного обліку має постати пильний, об'єктивний та розсудливий аудитор [8, с. 50].

Враховуючи можливість вирішення існуючої проблеми на основі застосування агентської теорії, важливу роль у зменшенні бухгалтерського опортунізму мають відігравати суб'єкти корпоративного управління. Незалежні директори, які контролюють діяльність менеджменту та працівників бухгалтерської служби, мають бути, в першу чергу, зацікавлені в отриманні достовірної, неупередженої та релевантної інформації для прийняття відповідних рішень інвесторами та позичальниками. З метою забезпечення виконання даної облікової функції на належному рівні, що забезпечуватиме формування якісної облікової інформації, можуть залучатися незалежні аудитори, які мають перевірити порядок ведення обліку та формування фінансової звітності в контексті можливості застосування технік креативного обліку.

Американські вчені П.Етрілл та Е.Дж. Маклейні вказують на можливі напрямки перевірки технік креативного обліку:

– оприлюднений прибуток значно вищий, ніж операційний грошовий потік за період, що засвідчує переоцінку прибутку;

– розмір нарахованого податку на прибуток є меншим, порівняно із оприлюдненими прибутками, що також засвідчує переоцінку прибутку;

– для оцінки активів одночасно використовуються методи оцінки за історичною вартістю та справедливою вартістю;

– протягом періоду здійснювалися зміни в обліковій політиці підприємства (визнання доходів, оцінка запасів під час вибуття, нарахування амортизації);

– прийнята облікова політика не враховує специфічні особливості галузі, в якій працює підприємство [13, с. 179]. Зазначені приклади, що дозволяють за зовнішніми ознаками виявити можливість застосування креативного обліку, мають перевірятися аудиторами в першу чергу, що сприятиме забезпеченню достовірності фінансової звітності підприємств.

Четверта група дослідників вважає, що застосування лише одного із визначених вище підходів до усунення негативного впливу креативного обліку не дозволить досягти очікуваних результатів. У зв'язку з цим ними пропонується одночасно використовувати цілий комплекс заходів, що передбачає необхідність удосконалення теоретичних засад облікової системи, методики реалізації креативного обліку та методики аудиту фінансової звітності підприємства. При цьому, серед вчених немає єдності щодо обсягів таких заходів: одні вчені пропонують використовувати всі можливі інструменти регулювання облікової системи, як на рівні держави, так і на рівні конкретного підприємства та системи аудиту, а інші вчені пропонують використовувати лише декілька видів заходів або ініціатив.

Так, на думку проф. С.Ф. Голова, для обмеження негативного впливу креативного обліку варто здійснити такі заходи:

– необхідні кардинальні зміни в аудиторській практиці та її регулюванні;

– варто забезпечити удосконалення самої фінансової звітності (застосування єдиних стандартів фінансової звітності; посилення контролю за їх дотриманням);

– важливим є всебічне етичне виховання майбутніх професійних бухгалтерів [3, с. 365–366].

Подібного підходу також дотримується З.Ю. Мельник, яка вважає, що послабити конфлікти, що зумовлює креативний облік, можливо за рахунок: 1) запровадження нової парадигми бухгалтерського обліку у забезпеченні зниження інформаційного ризику для користувачів; 2) удосконалення єдиних стандартів фінансової звітності; 3) посилення

контролю за їх дотриманням [5, с. 224]. На думку Т.М. Сторожук, одним із ефективних способів стримування проявів креативності є вдосконалення єдиних стандартів фінансової звітності та посилення контролю за їх дотриманням, зокрема, розробка Концептуальної основи фінансової звітності в Україні [7, с. 69].

Аналіз поглядів вітчизняних дослідників дозволяє констатувати, що спільним для них є акцентування уваги на необхідності вдосконалення національної облікової системи та системи аудиту фінансової звітності. В той же час, недостатньо конкретизованими є напрямки удосконалення облікової системи, що пропонуються авторами: яким саме чином можна нівелювати негативний вплив креативного обліку, залишається незрозумілим, оскільки заклики щодо «застосування єдиних стандартів», «запровадження нової парадигми чи концептуальної основи» або «етичне виховання бухгалтерів» є досить розмитими вказівками щодо подальших дій. При цьому, жоден із авторів не наголошує на необхідності зменшення кількості альтернатив, що пропонуються в чинній системі бухгалтерських стандартів, що засвідчує те, що пошук шляхів щодо усунення проблеми негативних наслідків креативного обліку варто проводити із урахуванням його об'єктивного існування як невід'ємної складової чинної облікової практики.

За підходом Т.Ш. Бошкін, до потенційних підходів, що можуть запобігти використанню технік креативного обліку, є: 1) зменшення кількості варіантів, де може застосовуватися облікова політика; 2) застосування принципу обачності при здійсненні облікової оцінки; 3) застосування принципу превалювання сутності над формою; 4) удосконалення механізмів своєчасного визнання доходів підприємства [14, с. 369–370]. Таким чином, автор пропонує шляхи для перешкодження використання лише окремих технік креативного обліку (гнучкість правил, оціночні вартості, фальшиві трансакції, зміна часу відображення господарських операцій), що не дозволяє за їх допомогою повною мірою усунути всі негативні наслідки використання креативного обліку.

Найбільш комплексним підходом у вирішенні досліджуваної проблеми є підхід індійського дослідника Б.Йадава, на думку якого вплив креативного обліку може бути зменшений шляхом застосування таких заходів:

- проведення судово-бухгалтерської експертизи для визначення шахрайства «білих комірців» та запобігання шахрайству;
- скорочення альтернативного вибору з варіантів, зазначених у стандартах з бухгалтерського обліку;

- підвищення якості корпоративного управління;
- внесення зміни до Закону «Про компанії»;
- забезпечення суворого регулювання облікової системи;
- підвищення ефективності аудиту [20, с. 192].

При цьому, як і вітчизняні дослідники, автором не було запропоновано конкретних шляхів реалізації кожної із зазначених вище ініціатив.

На нашу думку, основну увагу в напрямку вирішення проблеми негативних наслідків застосування креативного обліку варто зацентрувати на процедурних аспектах його здійснення, зокрема, на порядку реалізації суб'єктом організації або ведення бухгалтерського обліку дій, які можуть призвести до викривлення фінансового стану або результатів діяльності підприємства, що відображаються у фінансовій звітності.

Значна кількість дослідників пропонує забезпечити реалізацію такого підходу шляхом формування належної етичної свідомості у бухгалтерів, однак, у сучасних умовах, за існуючого рівня розвитку бухгалтерської субкультури в Україні, це буде зробити досить важко, оскільки:

- на сьогодні в Україні ще остаточно не завершилося формування бухгалтерської професії, внаслідок чого залишаються до кінця не сформованими її етичні цінності та чесноти;

- існуючі механізми реалізації нормативних вимог не завжди можуть бути адекватно сприйняті практикуючими суб'єктами, внаслідок несформованої культури їх сприйняття та історичних традицій регулювання облікової системи (неадекватне розуміння гнучкості облікової методології);

- відсутній дієвий механізм регулювання етичної поведінки бухгалтерів на рівні професійних облікових організацій, внаслідок їх недостатньої ролі в розвитку облікової професії в Україні.

У якості нормативного підґрунтя для удосконалення процедурних аспектів здійснення креативного обліку пропонуємо використовувати концепцію правдивого і справедливого представлення, що може бути застосована у тих випадках, коли потрібен орієнтир для здійснення вибору із зазначених у стандартах альтернатив, відповідно до конкретних обставин та специфічних особливостей діяльності підприємства.

Запропонована вище пропозиція щодо використання, замість етичних засад, концепції правдивого і справедливого представлення для удосконалення процедурних аспектів здійснення креативного

обліку, ґрунтується на підході проф. В.В. Ковальова та Віт.В. Ковальова, які вважають, що позитивний прояв креативного обліку можна бачити лише за умови ведення обліку і укладання звітності, відповідно до цієї концепції [4, с. 427].

Концепція правдивого і справедливого представлення (true and fair view), що має британське походження, дещо суперечить американській практиці забезпечення точності у фінансовій звітності. На відміну від американського підходу, британські вчені визнають, що точність облікової інформації є недосяжною метою, а кращим варіантом, якого можна досягти, є правдиве і справедливе відображення господарської діяльності підприємства. Дана концепція набула законодавчого закріплення у 1948 році в «Акті про компанії», однак її точне визначення на законодавчому рівні не було закріплено до цього часу. В той же час, незважаючи на розпливчастість даного терміну і відсутність однозначного його трактування, в Законі Сарбейнса-Окслі [17] було обґрунтовано доцільність його застосування в практиці американських компаній при веденні бухгалтерського обліку.

У документі «Правда і справедливість. Облік та звітність», який був опублікований Радою з фінансової звітності у 2014 році, що є незалежним обліковим регулятором Великобританії та Республіки Ірландії, зазначається, що концепція правдивого і справедливого представлення має принципове значення як для МСФЗ, так і для британських облікових стандартів [18, с. 3]. Дану концепцію не варто розглядати як окремо розроблену теорію поведінки суб'єктів реалізації професійних суджень, що існує поза системою облікових стандартів, зокрема, МСФЗ, однак вона дозволяє долати існуючі юридичні вимоги для забезпечення адекватного відображення господарської реальності.

У той же час, концепція правдивого і справедливого представлення відрізняється від ідеології якісних характеристик фінансової інформації, що розглядаються в МСФЗ, тим, що її невід'ємними складовими є обачність та превалювання сутності над формою, без використання яких є сумнівним те, що фінансова звітність буде правдиво і справедливо відображати економічну реальність підприємства. Саме тому проф. О.Амат, Дж.Блейк та Е.Оліверас зазначають, що на сьогодні найбільшого поширення серед дослідників набуває економічний підхід до розуміння даної концепції, за яким її варто розглядати як еквівалент економічної реальності або запровадження філософії принципу «превалювання сутності на формою» [12].

У даному документі також зазначається, що концепцію правдивого і справедливого представлення варто використовувати в процесі

прийняття професійного судження для забезпечення його об'єктивності, зокрема, в таких випадках: при виборі облікової політики; при формуванні облікової політики, щодо об'єктів, для яких відсутнє облікове регулювання; при проведенні облікової оцінки; при визначенні рівня суттєвості тощо. [18, с. 3]. Зазначене вище засвідчує про можливість застосування даної концепції для удосконалення процедурних аспектів реалізації креативного обліку та мінімізації його негативних наслідків на вітчизняних підприємствах.

Загальну відмінність у підходах між звичайним креативним обліком та креативним обліком на основі застосування концепції правдивого і справедливого представлення можна проілюструвати за допомогою цілей їх функціонування як складових гнучкого підходу до побудови облікової методології (рис. 2).

Креативний облік на основі застосування концепції правдивого і справедливого представлення, на відміну від звичайного креативного обліку, передбачає зорієнтованість на задоволення інтересів користувачів облікової інформації, а не інтересів суб'єктів, які займаються підготовкою фінансової звітності або суб'єктів, що можуть впливати на даний процес. У загальному випадку це має відбуватися у формуванні неупередженого та об'єктивного погляду на фінансовий стан та результати діяльності підприємства, що мають відображати об'єктивну економічну реальність, а не бути спрямовані на досягнення бажаних показників з позиції різних груп зацікавлених осіб.

Для здійснення правдивого і справедливого відображення економічної реальності підприємства в фінансовій звітності, необхідно дотримуватися основних положень даної концепції, зокрема:

- облікові дані мають негайно відображатися в обліковій системі для подальшої обробки та їх використання користувачами;
- облікова інформація, наскільки це можливо, має оброблятися і узагальнюватися точно, чесно і повно, без помилок, спотворень та маніпуляцій;
- при відображенні фактів господарського життя має враховуватися як юридична форма, так і економічна сутність об'єктів, що підлягають обліковому відображенню, а відносно тих фактів, щодо яких існує невизначеність, варто застосовувати обачливий підхід;
- фінансова звітність має бути корисною для суб'єктів, які приймають рішення на її основі;

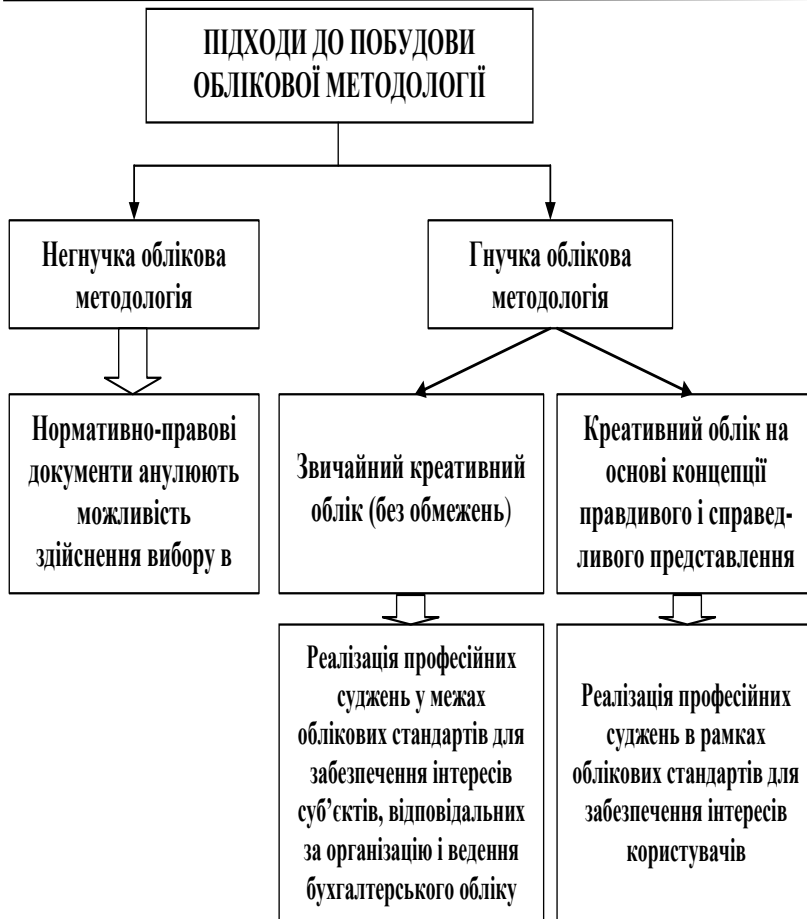

Рис. 2. Види підходів до побудови облікової методології та креативний облік

– формування фінансової звітності на основі дотримання правил та здійснення вибору із існуючих альтернатив має відбуватися із використанням основних принципів бухгалтерського обліку та врахуванням особливостей відображуваних господарських операцій та подій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. На сьогодні серед вчених відсутнє загальне бачення щодо шляхів удосконалення креативного обліку в напрямку усунення негативних наслідків його використання. Проведений аналіз існуючих підходів

дослідників дозволив об'єднати їх у чотири основні групи: 1) розвитку системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку; 2) удосконалення порядку здійснення креативного обліку на підприємстві; 3) удосконалення методики аудиту фінансової звітності; 4) здійснення комплексного реформування системи бухгалтерського обліку та аудиту фінансової звітності.

2. На основі врахування сучасних особливостей розвитку національної системи бухгалтерського обліку обґрунтовано необхідність удосконалення процедурних аспектів здійснення креативного обліку на основі застосування концепції правдивого і справедливого представлення. Дана концепція не суперечить МСФЗ і національним П(С)БО та може бути застосована для удосконалення процесу здійснення професійних суджень суб'єктами ведення обліку. Виявлено і обґрунтовано відмінності при реалізації звичайного креативного обліку та при здійсненні креативного обліку на основі використання концепції правдивого і справедливого представлення.

3. Перспективами подальших досліджень є дослідження впливу використання концепції правдивого і справедливого представлення при здійсненні креативного обліку та порядок практичної реалізації його окремих методів та технік.

Список використаної літератури:

1. *Барановська Т.В.* Облікова політика підприємств в Україні : теорія і практика / *Т.В. Барановська.* – автореф. дис... на здобуття наук. ступеня к.е.н. зі спец. 08.06.04 : бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – Київ : НАУ, 2005. – 21 с.
2. *Гнилицкая Л.В.* Манипулирование учетными данными – угроза экономической безопасности предприятия / *Л.В. Гнилицкая* // Экономика та управління підприємствами. – 2011. – № 3 (15). – С. 5–14.
3. *Голов С.Ф.* Креативний облік: творчість чи шахрайство? / *С.Ф. Голов* // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Вип. 7 (25) Ч. 1. – 2010. – С. 360–367.
4. *Ковалев В.В.* Корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели : учеб. пособие / *В.В. Ковалев, Вит.В. Ковалев.* – 3-е издание – М. : Проспект, 2015. – 955 с.
5. *Мельник З.Ю.* Фальсифікація як спосіб здійснення креативного обліку / *З.Ю. Мельник* // Фінансовий простір. – 2015. – № 2 (18). – С. 221–225.
6. *Петрук О.М.* Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку : монографія / *О.М. Петрук.* – Житомир : ЖДТУ, 2005. – 420 с.
7. *Сторожук Т.М.* Вплив креативності в обліку на показники фінансової звітності / *Т.М. Сторожук* // Облік і фінанси. – 2016. – № 2 (72). – С. 65–70.

8. Чальїй І. Как доят священных коров бухучета / *И. Чальїй* // Бухгалтер. – 2004. – № 5. – С. 45–50.
9. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : монографія. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 528 с. – С. 67.
10. Швир Ю.В. Креативный учет в системе МСФО. ЧАСТЬ 1 / *Ю.В. Швир* // Корпоративная финансовая отчетность. Международные Стандарты. – 2009. – № 3 (31). – С. 73–88.
11. Amat O. The ethics of creative accounting / *Oriol Amat, John Blake, Jack Dowds* // Электронный ресурс. – Режим доступа : <https://core.ac.uk/download/pdf/6475312.pdf>.
12. Amat O. The struggle against creative accounting: is «true and fair view» part of the problem or part of the solution? / *Oriol Amat, John Blake and Ester Oliveras* // Электронный ресурс. – Режим доступа : <https://econpapers.upf.edu/papers/363.pdf>.
13. Atrill P. Financial Accounting for Decision Makers / *Peter Atrill, E.J. McLaney*. – Pearson Education, 2008. – 461 p.
14. Boškin T.Š. Does the global transition imply creativity in the accounting? / *Tamara Šimunaci Boškin* // Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members. Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005. – Pp. 367–379.
15. Gherai D.S. From creative accounting practices and Enron phenomenon to the current financial crisis / *Dana Simona Gherai, Diana Elisabeta Balaciu* // *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*. – 2011. – Vol. 13 (1). – Pp. 34–41.
16. Moldovan R.L. Fighting the enemy of fair view principle – getting to know creative accounting / *R.L. Moldovan, S.A. Achim, C.Bota-Avram* // *Analele Științifice Ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» Din Iași. Științe Economice*. – 2010. – Număr special. – Pp. 51–61.
17. Sarbanes-Oxley Act of 2002 (Pub. L. 107–204, 116 Stat. 745, enacted July 30, 2002). – 66 p.
18. True and Fair. Accounting and Reporting. – London : The Financial Reporting Council Limited, 2014. – 8 p.
19. Ușurelu V.I. Accounting ethics – responsibility versus creativity / *V.I. Ușurelu, M.Marin, A.E. Danailă, D.Loghin* // *Annals of the University of Petroșani, Economics*. – 2010. – Vol. 10 (3). – Pp. 349–356.
20. Yadav B. Creative Accounting: A Literature Review / *Brijesh Yadav* // *Industrial, Financial & Business Management* December. – 2013. – Vol. 1, No. 5. – Pp. 181–193.

References:

1. Baranovs'ka, T.V. (2005), *Oblikova politika pidpriemstv v Ukraini*, avtoref. dis na zdobuttja nauk. stupenja k.e.n. zi spec. 08.06.04 : buhgalters'kij oblik, analiz ta audit, NAU, Kii'v, 21 p.
2. Gnilickaja, L.V. (2011), «Manipulirovanie uchetnymi dannymi – ugroza jekonomiczeskoj bezopasnosti predprijatija», *Ekonomika ta upravlinnja pidpriemstvami*, No. 3 (15), pp. 5–14.
3. Golov, S.F. (2010), «Kreatyvnyj oblik: tvorchist' chy shahrajstvo?», *Ekonomichni nauky, Serija Oblik i finansy*, Vol. 7 (25), part 1, pp. 360–367.
4. Kovalev, V.V. and Kovalev, Vit.V. (2015), *Korporativnye finansy i uchet: ponjatija, algoritmy, pokazateli*, 3rd ed., Prospekt, Moskva, 955 p.
5. Mel'nyk, Z.Ju. (2015), «Fal'syfikacija jak sposib zdjinsnennja kreatyvnoho obliku», *Finansovyj prostir*, No. 2 (18), pp. 221–225.
6. Petruk, O.M. (2005), *Garmonizacija nacional'nyh system buhgalters'kogo obliku*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 420 p.
7. Storozhuk, T.M. (2016), «Vplyv kreatyvnosti v obliku na pokaznyky finansovoi' zvitnosti», *Oblik i finansy*, No. 2 (72), pp. 65–70.
8. Chal'j, I. (2004), «Kak dojat svjashhennyh korov buhucheta», *Buhgalter*, No. 5, pp. 45–50.
9. Chyžhevs'ka, L.V. (2007), *Buhgalters'kyj oblik jak profesijna dijal'nist': teorija, organizacija, prognoz rozvytku*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 528 p., pp. 67.
10. Shvir, Ju.V. (2009), «Kreatyvnyj uchet v sisteme MSFO, ChAST 1», *Korporativnaja finansovaja otchjotnost', Mezhdunarodnye Standarty*, No. 3 (31), pp. 73–88.
11. Amat, O., Blake, J. and Dowds, J., «The ethics of creative accounting», *Elektronnyj resurs*, available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/6475312.pdf>
12. Amat, O., Blake, J. and Oliveras, E., «The struggle against creative accounting: is «true and fair view» part of the problem or part of the solution?», *Elektronnyj resurs*, available at: <https://econpapers.upf.edu/papers/363.pdf>
13. Atrill, P. and McLaney, E.J. (2008), *Financial Accounting for Decision Makers*, Pearson Education, 461 p.
14. Boškin, T.Š. (2005), «Does the global transition imply creativity in the accounting?», *Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members*, Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November, pp. 367–379.
15. Gherai, D.S. and Balaciu, D.E. (2011), «From creative accounting practices and Enron phenomenon to the current financial crisis», *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, Vol. 13 (1), pp. 34–41.
16. Moldovan, R.L., Achim, S.A. and C.Bota-Avram (2010), «Fighting the enemy of fair view principle – getting to know creative accounting»,

- Analele Științifice Ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» Din Iași, Științe Economice, Număr special, pp. 51–61.*
17. Sarbanes-Oxley (2002), *Act*, enacted July 30, Pub. L. 107–204, 116 Stat. 745, 66 p.
 18. *True and Fair. Accounting and Reporting* (2014), The Financial Reporting Council Limited, London, 8 p.
 19. Ușurelu, V.I., Marin, M., Danailă, A.E. and Loghin, D. (2010), «Accounting ethics – responsibility versus creativity», *Annals of the University of Petroșani, Economics*, Vol. 10 (3), pp. 349–356.
 20. Yadav, B. (2013), «Creative Accounting: A Literature Review», *Industrial, Financial & Business Management December*, Vol. 1, No. 5, pp. 181–193.

ЮХИМЕНКО-НАЗАРУК Ірина Анатоліївна – кандидат економічних наук, докторант кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- інституційна теорія бухгалтерського обліку;
- розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в умовах інституційних змін;
- інституційні аспекти облікової політики та професійного судження бухгалтера.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2017.